

Юлиан Рамач*
Универзитет у Новим Садзе
Филозофски факултет
Одзелене за русинистику

УДК 930.85(161.2)(082)
doi: 10.19090/rs.2022.6.111-132
стручни рад
примљен 29.10.2022.
прихваћено за штампу 01.12.2022.

ГУ РЕДАКЦИЈІ ЗБОРНІКА *РУСКИ НАРОДНИ ПИСНІ* (2020)

У статі зме жадали указац на проблеми на яки зме наиходзели при рихтаню того зборніка до друку, насампредз проблем змистовой и стилскеј целосносци текста. Циль нам бул обявиц писні хтори змистово и стилски коректно обробени. При тим зме ше намагали же би оригинални текст писньох и после наших интервенцийох остал препознатліви.

Ключни слова: руски народни писні, змистова и стилска целосносц писні.

У рочніку Дружтва за руски язык, литературу и культуру *Studia Ruthenica* ч. 25/2020 (11–167. б.) обявени зборнік *Руски народни писні*. То вибор зоз зборнікох и текстох вецей авторох. До Зборніка унешени и даедни писні хтори потераз ище не були обявени (хтори зме перши раз чули и записали од старших Руснацох). У Зборніку обявени понад 470 народни писні (ту рахуеме и даскельо писні наших народних поетох хтори ше шпиваю у народзе). Шицки писні, подобно як у Гнатюковим зборніку, подзелени на тематични целосци: дзивоцки (142), легиньски (127), дзивоцки и легиньски (8), свадзебни (39), вояцки писні и писні о войны (52), писні з малженского живота (70), америцки (11), писні з каждодньового живота (14), жарти (4), писні о животиных (6). На концу Зборніка (145–154. б.), пре младших читачох, приложени *Словнік меней познатих словох*. Шицки похасновани жридла и литература наведзени на концу Зборніка, а на концу нашей статі наводзиме лем жридла зоз хторих зме вжали приклади за анализу.

При обробку материялу намагали зме ше унесц до Зборніка цо вецей писні, але зме заш лем не уношели шицки. Так зме зоз Гнатюкового зборніка не унесли даедни писні на историйни теми недосц ясного змисту, тиж и вецей писні на духовни теми, а з писньох з каждодньового живота не унесли

* ramacyu@gmail.com

зме даедни писні хтори настали у найновшим часе, т. є. концом 19. вику. Тот вибор, розуми ше, ище не конечни. Находзиме ище писні хторим було место у Зборніку, а не унешени су до нього. З другого боку, до Зборніка унешени даедни писні хторим по теми вироятно не место у тим вибору.

Приклади у тей роботы наводзиме зоз потераз видатих зборнікох и текстох наших народних писньох хтори после редакторскей интервенції вошли до Зборніка, а даедни вжати зоз Зборніка после його виходзена же би у ніх редактор зробел ище дзепоедни интервенції.

1.

При редагованю найменей проблеми єст з писнями хтори маю целосни и розумліви змист, та при їх читаню читачови цали опис ясни, у ніх нет ніяки звишни пасуци ані звишни слова. Така наприклад писня:

Пошол мой милєнки

Пошол мой милєнки, пошол до *тей* Америки,
ніч ми инше не зохабел, лєм *жаль превеліки*.
Америка *вихвалєна*, *широм розглашена*,
єст там у ней досц шицкогo, *але цо ми з того?*
(*РНП, 132*; Лю. Медєши, РК

1993, 53)

У писні ше виражує велька жалосц жени хторей муж пошол зарабляц до Америки. Уж у першим стиху *пошол ... до тей Америки* зоз заменовніком и словком *тота* дава ше негативне видзєне Америки. У другим стиху зоз синтагму *жаль превеліки* наглашена жєнова велька жалосц. У трецим стиху жєна виражує тиж негативну оцєну Америки: *вихвалєна, широм розглашена* – атрибут *вихвалєни* дава ше дакому кого пребарз хваля, а вон то не заслужує.

2.

У даєдних писньох находзиме часц писні хтора не у согласносци зоз змистом писні.

ИДЗЕ МИ НЕДЗЕЛЯ

1. Идзе ми недзєля, лєдво чекам стрєду,
2. лєдво чекам стрєду, милогo бєшєду.

3. Стреду вечар пришла милого бешеда,
 4. розисц ше требало, а шерцо не дало.
 5. Попод наш облачок дражка виходзена.
 6. „Цо ши, моя мила, така засмуцена?”
 7. „Не зато ше старам же ме шугай не сце,
 8. лем ше зато старам же ми губи щесце.”
 9. Най каждая мамочка дзівочки накаже
 10. же би не шедзела до дванац на драже,
 11. бо єдна шедзела, та побановала,
 12. фраєр ше оженєл, а вона остала.
- (*РНП 20; Бинд-Кост 58–59*)

Перши штири стихи: дзівка несцерпено, вироятно полна надії, обчекує бешеду зоз милим, але їх стретнуце „среду” закончело ше з їх жалосним розходом: *розисц ше требало, а шерцо не дало*. Дзівка була ожалосцена. У шестим стиху легинь ше ей пита: „Цо ши, моя мила, така засмуцена?” (Вон ю ожалосцел, а тераз ше ей пита прецо є жалосна; того його питанє похопюєме як подшмих.) Зоз седмого и осмого стиха видзиме же вона жалосна, лем не прето же ю шугай не сце, але баржей прето же ей погубел щесце: длуго ходзел зоз ню (*попод наш облачок дражка виходзена*), а вец ше оженєл з другу. Согласно змисту тей другей часци, седми и осми стих би требало иншак зложиц, т. є. треба же би ше дзівка директно легиньови обрацела и поведла: „Не старам ше же ме ти, шугаю, не сцеи, лем ше зато старам же ми губиши щесце!” У остатніх штирох стихох дзівка, поучена зоз своїм искуством, охабя поручене мацером: *Най каждая мамочка дзівочки накаже // же би не шедзела до дванац на драже... У зредагованей вариянти наслов най будзе: Попод наш облачок дражка виходзена*.

Писня би так глашела:

Попод наш облачок дражка виходзена

Идзе ми недзеля, лєдво чекам стреду,
лєдво чекам стреду, милого бешеду.
Стреду вечар пришла милого бешеда,
розисц ше требало, а шерцо не дало.
Попод наш облачок дражка виходзена.
„Цо ши, моя мила, така засмуцена?”

*„Не старам ше же ме ти, иугаю, не сцеш,
 лем ше зато старам же ми губиш щесце!”*
 Най кажда мамочка дзивочки накаже
 же би не шедзела до дванац на драже,
 бо една шедзела, та побановала,
 фраер ше оженел, а вона остала.

УМАРЛА МИ ЖЕНА

Умарла ми жена, уж сом гдовец,
 дам я ю поховац под ядловец.
 ядловец желени, а я не мам жени,
 умарла ми жена тей ешенї.
 Викодем ей яму по колена,
 бо ту будзе лежац моя жена;
 викодем ей яму аж до паса,
 бо ту будзе лежац моя краса;
 викодем ей яму аж по шию,
 дам я ю обсадзиц з розмарию.
 Отверайце дзверка цинторово,
 12. бо там будзе лежац шерцо мойо!
 13. *Од цинтора дзверка отворена,*
 14. *уж ше дому збера моя жена.*
„Не зберам ше, мужу, лем ше ти жень,
лем ми мойо дзеци ти не розжень,
бо ци мойо дзеци ніч не робя,
[лем]до церкви ходза, та ше модля.
Вежнем себе жену з дзеци тройо,
я будзем мац штvero, вона тройо;
 21. *в єдним куце тройо, в другим штvero,*
 22. *па и то не вельо, лем седmero.*
 (Бинд-Кост 91–92)

У 14. стиху збунною слова *уж ше дому збера моя жена*: дзе ше збера? назад дому чи до теметова? Зоз одвиту покойней мужови розумиме же ше вона не збера назад дому, але до ей «вичного дому», а мужови гутори най ше оженї, лем най ше и далей стара о їх дзецох. Тоту часц од 13. по 22. стих предкладаме

вихабиц: после жалосней слики у першей часци преходзи ше на слику каждодньовой реалносци – будущей женїдби ожалосценого мужа – стихи в *едним куце тройо, в другим штверо, // на и то не вельо, лєм седmero* вироятно виволаю ошмих при читачови, – а охабме лєм часц од 1. по 12. стих: тоти стихи нам гуторя о щирей любови ожалосценого мужа гу своєї жени: *моя жена, моя краса, шерцо мойо*. До Зборніка писня вошла без другой часци (13–22. стих) и без трецого и штвертого стиха (хтори зме у нашей статї врацели до текста):

Умарла ми жена

Умарла ми жена, уж сом гдовец,
дам я ю поховац под ядловец,
ядловец желени, а я не мам жени,
умарла ми жена тей ешенї.
Викопем ей яму по колена,
бо ту будзе лежац моя жена;
викопем ей яму аж до паса,
бо ту будзе лежац моя краса;
викопем ей яму аж по шию,
дам я ю обсадзиц з розмарию.
Отверайце дзверка цинторово,
бо там будзе лежац шерцо мойо!

(РНП 113)

ЧЕРЕШЕНКО МОЯ

1. Черешенко моя, чом ше не розвиваш?
Дзивко мацерава, чом же не зашпиваш?
„Зашпивала би я, але не знам яку,
придз на вечар, шугай, науч ме даяку
Вискладала би я писню лєм о тебе,
ти парадни легинь, тримаш лєм до себе.”
7. „*Зашпивала би я, але не знам яку,*
8. *а кед мам гоч яку, волїм вец нїяку.*
9. *Кед зна дахто шпивац, та най и зашпива,*
10. *а кед му не идзе, най ше не озива!”*
Ей, зашпивай, ташку, шпивай ти шивеньки,
але на тот глащок як цо мой миленьки!”

При читаню тей писні уважни читач віроятно почуствує же ше у нєй шпивач у седмим, осмим, дзевятим и дзешатим стиху оддалоє од главней теми: бешеди дзивки з єй легиньом и єй думкох о нїм. А стихи о шпиваню (парафразуєме) *Не знам яку бим зашпивала, та волїм нїяку, Хто не зна шпивац та най не шпива* не маю вязу з дзивкову любову гу легиньови. Прето тоти штири стихи вихабме, а писня най глаши:

Черешенко моя

Черешенко моя, чом ше не розвиваш?
 Дзивко мацерава, чом же не зашпиваш?
 „Зашпивала би я, але не знам яку,
 придз на вечар, шугай, науч ме даяку
 Вискладала би я писню лем о тебе,
 ти парадни легинь, тримаш лем до себе.”
 Ей, зашпивай, тащку, шпивай ти шивеньки,
 але на тот глашок як цо мой миленки!”

ЖАЛІ МОЙО, ЖАЛІ

1. Жалі мойо, жалі, яки сце ми вельки,
 як того легиня, цо ма два фрасрки.
 Єдней обецує, од другей одпада,
 4. медзи тима двома превеліка звада.
 5. Жаль ми є, жаль ми є, жаль ми не поможе,
 кого сом любела, наврац ми го, Боже!
 Кого сом любела, у шерцу ношела,
 та сом тей ешені охабиц мушела.
 Кого сом мержела и ненавидзела,
 10. та сом тей ешені за нго пойсц мушела.
 (Бинд-Кост 86; Бодянец 24)

Перши штири стихи (о легиньови хтори ма два фрасрки хтори ше пре нго вадза) не складаю ше зоз змистом 5 – 10. стиха. Предкладаме перши штири стихи вихабиц, а охабиц 5 – 10. стих о нещещлївей дзивки хтора ше мушела одац за нелюбеного. За наслов тей писньочки вежнїме перши слова пиятого стиха: *Жаль ми є, жаль ми є:*

Жаль ми є, жаль ми є

Жаль ми є, жаль ми є, жаль ми не поможе,
кого сом любела, наврац ми го, Боже!
Кого сом любела, у шерцу ношела,
та сом тей ешені охабиц мушела.
Кого сом мержела и ненавидзела,
та сом тей ешені за нього пойсц мушела.

ФУЯРА, ФУЯРА О ДВА О ТРИ ДЗИРКИ

1. Фуяра, фуяра о два о три дзирки,
не сцела ми пискац на богати дзивки.
Кед себе подумам на єдну худобну,
дораз ми записка на ту саму сподню.
„Пискай, мили, пискай, и я би шпивала,
6. зиду ше нам гласи наконец валала.”
7. *Поконсц валала студня мурована,
дзе мой наймилєнши конїчка напава.
А там куцик далєй, там ше вода точи,
хто не ма фраєрку, та най до нєй скочи.
А у тей водички дзивки ше купаю,
12. на червену дринку хусточки вишаю.*
(Бинд-Кост 112)

У тей писні уж при першим читаню обачимє два цалосци: перши шейсц стихи представляю цалосц за себе: легиньова фуяра сце му пискац лем кед дума на худобну дзивку, а на богати не сце пискац. Мила го поволує лем най писка, а вона зашпива. У другей часци (7–12. стих) кажди два стихи шпиваю о иншакей теми: Стихи седми и осми ище ше тематично можу повязац зоз предходнима шейсцома стихами: дзивков мили, хтори писка на фуяри, на студні на концу валала напава коня. Але остатні штири стихи змистово не повязани з предходним текстом. Прето предкладаме другу половку писні (7–12. стих) вихабиц.

Фуяра, фуяра о два о три дзирки

Фуяра, фуяра о два о три дзирки,
не сцела ми пискац на богати дзивки.
Кед себе подумам на єдну худобну,

дораз ми записка на ту саму сподню.
 „Пискай, мили, пискай, и я би шпивала,
 зиду ше нам гласи наконец валала.”

3.

Даєдни писні маю два часци з розличним змистом.

МАМО МОЯ, МАМО, ЛЕМ ЄДНУ МЕ МАЦЕ

„Мамо моя, мамо, лем ме єдну маце,
 поведзце ми, мамо, за кого ме даце.”

„Дам це, дзивко моя, лем не за бетяра,
 бо я тебе, дзивко, барз чежко ховала.”

*„Ходзел ши ми пред нас, чи ши ме думал вжац?
 Ти ше не оженєл, а я годна остац.
 Цо би я остала, хиба би не була,
 лем да я зоз тобу зверена не була.”*

(*РНП 24*; Записали: Иван Лікар, Миклошевци;
 Чордаш ч. 72, Петровци)

У першей строфи дзивка-єдинїца пита ше мацери за кого ю ода. Мац єй одвитує: „Одам це, лем не за бетяра!” За легиња хтори ходзи з дзивку, а не женї ше людзе звичайно гуторя же є „бетяр”. Значи же мац уж упознала даєдного „бетяра” у валале. Хторого? Такого маме праве у другей строфи: Дзивка гутори своєму легињови: Ходзел ши пред нас, була сом и заручена (зверена) з тобу, а не вжал ши ме. Тот єй легињ то праве тот „бетяр” з першей строфи.

За тоту писню видзимо два рїшеня:

1) Можеме лем пременїц места строфох: друга строфа най тєраз будзе перша, а перша най будзе друга. Вєц мац, хтора у першей строфи тєй другей вариянти писні уж упозна и «пречита» дзивкового легиња-„бетяра”, не ода за такого свою дзивку. Недостаток тєй вариянти у тим же не шицки читаче препознаю у першей строфи „бетяра”, гибаль же унєшеме вимєнку до предостатнього стиха: „Дам це, дзивко, лем не за *того* бетяра, // бо я тебе, дзивко, ... Наслов тєй другей вариянти були би початни слова першого стиха:

Ходзел ши ми пред нас

„Ходзел ши ми пред нас, чи ши ме думал вжац?
 Ти ше не оженел, а я годна остац.
 Цо би я остала, хиба би не була,
 лем да я зоз тобу зверена не була.”
 „Мамо моя, мамо, лем ме єдну маце,
 поведзце ми, мамо, за кого ме даце.”
 „Дам це, дзивко моя, лем не за бетяра,
 (Лебо: „Дам це, дзивко, лем не за *того* бетяра,
 бо я тебе, дзивко, барз чежко ховала.”

2) Можеме охабиц за писньочку лем першу
 строфу: *Мамо моя, мамо ... барз чежко ховала:*

„Мамо моя, мамо, лем ме єдну маце,
 поведзце ми, мамо, за кого ме даце.”
 „Дам це, дзивко моя, лем не за бетяра,
 бо я тебе, дзивко, барз чежко ховала.”

ДВАНАЦ РОЧКИ МАЛА

1. Дванац рочки мала, широта остала,
 од своєї мамочки благослов питала.
 А кед нешка рано широта ставала,
 зоз жалосним плачом мамочку волала:
 „Мамо моя, станьце, благослов ми дайце,
 бо я уж одходзим, та ме випровадзце.”
 А мац одпеда зоз цемного гроба:
 „Най ци благослов да Господь Бог зоз неба!”
 Кед гудаци граю, а свашки шпиваю,
 жалосну широту слизи облїваю.
 Найчежше ей було, кед ю виберали,
 кед ей люцки людзе благослов давали.
 Очи зармуцени, шерцо скаменєло,
 14. не могла прегвариц, бо ю барз давело.
 15. *Як то чежко, Боже, широти бидую,
 бо их люцки людзе лем барз уквїлюю.
 Бо тот не уквилї, хто лем Бога вери,
 18. але их мало єст тей правдивей вери.*

(РНП 82–83; Бинд-Кост 36; Жтанец ч. 5)

У першей часці пісні (1–14. стих) маме дзівку-широту, хторей пред одходом до винчаню родителъски благослов не може дац ей покойна мац, але ей благослов даваю «люцки людзе». Прето дзівка барз жалосна: *шерцо скаменело, не могла прегвариц, бо ю барз давело*. Идуци штири стихи (15–18. стих) уж не гуторя о жалосней широти хторей люцки людзе даваю благослов, але нам гуторя о чежкой судьби шицки широтох, бо их людзе часто уквилюю. Цалу пісню подзелъме на два пісні: перша (1–14. стих) з насловом *Дванац рочки* мала, а друга (15–18. стих) з насловом *Як то чежко, Боже, широти бидую*:

Як то чежко, Боже, широти бидую

Як то чежко, Боже, широти бидую,
бо их люцки людзе лем барз уквилюю.
Бо тот не уквилі, хто лем Бога вери,
але их мало ест тей правдивей вери.

ЗВОЛЯ МОЯ, ЗВОЛЯ

1. *Зволя моя, зволя, дзе ши ше подзела?
Чи ти по Дунаю з воду полецела?
Кед би я це могла ище раз улапиц,
вера бим це дала седем раз позлапиц;
седем раз позлапиц, осми раз мальовац,
6. та би дзівки знали як зволю шановац (= почитовац).*

7. *Звольой себе, дзівче, при своей мацери,
док придзеш гу моей звольовац не будзеш.
При твоей мамочки житни хлеб на столе,
а при моей, дзівче, ярчани в коморе;
у твоей мамочки хлеб з партком прикрити,
а у моей, дзівче, з ключиком замкнути;
у твоей мамочки печени рибочки,
а у моей, мила, гореньки слизочки;
у твоей мацери доброго и злого,
16. а у моей, мила, жалю велікого.*

(РНП 19. и РНП 48–49; Бинд-Кост 53)

То писня о дзивковей зволі (шлебоди) и звольованю (шлебодним живоце). У перших шейсцох стихох (1–6. стих) дзивка, одкеди ше одала, банує за свою дзивоцку шлебоду. У дальших дзешец стихох (7–16) легинь надпомина своєй дзивки най себе зволує при своєй мацери, бо ю у його доме обчекую велі бриги и чежкосци. О тих нових бригох вон єй гутори поровнуюци єй терашні безбрижни живот при своєй мацери зоз чежким животом яки ю чека при його мацери. Цалу писню по теми можеме подзеліц на спомнути два целосци. Перша писня (1–6. стих) з насловом *Зволя моя, зволя*:

Зволя моя, зволя

Зволя моя, зволя, дзе ши ше подзела?
Чи ти по Дунаю з воду полецела?
Кед би я це могла ище раз улапиц,
вера бим це дала седем раз позлациц;
седем раз позлациц, осми раз мальовац,
та би дзивки знали як зволю шановац
(„почитовац”).

Друга писня з насловом:

Зволюй себе, дзивче, при своєй мацери

Зволюй себе, дзивче, при своєй мацери,
док придзеш гу моєй звольовац не будзеш.
При твоєй мамочки житни хлеб на столе,
а при моєй, дзивче, ярчани в коморе;
у твоєй мамочки хлеб з партком прикрити,
а у моєй, дзивче, з ключиком замкнути;
у твоєй мамочки печени рибочки,
а у моєй, мила, гореньки слизочки;
у твоєй мацери доброго и злого,
а у моєй, мила, жалю велікого.

4.

Даєдни стихи, зависно од места дзе ше находза у писні, даваю розлични значеня писні:

ДУБИНА, ДУБИНА

1. Дубина, дубина медзи дубинами,
 2. ніхто тото не зна, цо є медзи нами.
 3. *Да ми тото придзе цо ми одлецело,*
 4. *цо ми вчера вечар при бочку лсжело.*
 5. Ніхто тото не зна, ані не одгадне,
 6. за ким мойо шерцо мало не випадне.
 7. Паметай, дзивчино, на то єдно слово
 8. цо сом ци го гварел кед зме були двойо!
- (*РНП 59; Бинд-Кост 70–71*)

У тей писні треци и штварти стих меняю смисел цалей писні. Зоз тих двох стихох розумиме же дзивка уж охабела легиня, а вон ю и далей люби и банує за ню: *Ніхто тото не зна, ані не одгадне, // за ким мойо шерцо мало не випадне*. Його банованє за ню будзе яснейше кед треци и штварти стих преруциме после шестого стиха (после стиха *за ким мойо шерцо мало не випадне*). Писня би глашела:

Дубина, дубина

Дубина, дубина медзи дубинами,
 ніхто тото не зна, цо є медзи нами.
 Ніхто тото не зна, ані не одгадне,
 за ким мойо шерцо мало не випадне.
Да ми тото придзе, цо ми одлецело,
цо ми вчера вечар при бочку лсжело.
 Паметай, дзивчино, на то єдно слово
 цо сом ци го гварел кед зме були двойо!

Кед исти два стихи цалком вихабиме з писні, вец пременїме цали ей змист: у тей вариянти видзиме же легинь барз люби дзивку, шерцо му „мало не випадне” за ню. Надпомина ей же би запаметала слова хтори ей гуторел, вшелїяк, о своєй любови гу ней.

Дубина, дубина

Дубина, дубина медзи дубинами,
 ніхто тото не зна, цо є медзи нами.

Ніхто того не зна, ані не одгадне,
за ким мойо шерцо мало не випадне.
Паметай, дзивчино, на то єдно слово
цо сом ци го гварел кед зме були двойо.

5.

Єдна писня ма вецей вариянти.

ЗАШВИЦЕЛО СЛУНКО ЯСНЕ

А

1. Зашвицело слунко ясне зрана на ягоду,
ишла єдна *млада жена* на *студню на воду*¹*.
Ишла вона виплакана, шпива писню стару:
„Нацо ми є такі живот кед я не мам пару.
5. Вельо у нас млади жени на чарно ше ноша,
ище вецей такі дзеци, цо през оцох ходза.
Оцове им в Америци лем пенежи троша,
легко ше то америцки пенежи потроша!
А я млада и *желена*, шерцо у мне гине,
а мой человек дзеш за морйом з другу жену жие.”
(*РНП 133; Бинд-Кост 28*)

Б

Зашвицело слунко з рана под каждую ягоду,
ишла єдна *млада жена* на *студню на воду*.
Ишла вона виплакана, шпива писню стару:
„Нацо ми є такі живот кед я не мам пару.
Каждая птица *яребица* пару себе гледа,
а я млада и желена, и мне пару треба!”
(*Жтанец ч. 105*)

¹ У прешлосци людзе у своїх обисцох не вше мали добру воду у студні (за пице, варене), та на воду ходзели на студню викопану на улїци.

В

Зашвицело слунко ясне з рана *под ягоду*,
 ишло єдно младе *дзивче* на *студзену воду*.
 Ишла вона виплакана, шпива писню стару:
 „Нацо ми є таки живот кед я не мам пару.
 Кажда птица *ярабица* пару себе гледа,
 а я млада и желена, и мне пару треба!”

(Тон ч. 45)

Найстарши запис ту Биндасов-Костелников (1927), новши Жганцов (обявени по записох о. Инокентия Тимка) (1946), найновши запис Онуфрия Тимка (Тон-а) (1953. и 1989). У Биндасовим-Костелниковим запису не маме стих *Кажда птица ярабица пару себе гледа // а я млада...* У їх зборніку пяти стих *Вельо у нас млади жени на чарно ше ноша* розумиме ширше: стих не значи лем „ноша жалобу (за покойним)”, але значи и же ходза жалосни, бо им мужове дзешка далеко у швецe (у Америки). Жганец, о. И. Тимко и Тон ше не служели зоз Биндасовим-Костелниковим записом тей писні. Тон у своїм запису, понеже не знал праву причину женовей жалосци, у другим стиху место *млада жена* похасновал синтагму *млада дзивка* (ожалосцена дзивка без пари вироятно му баржей приставала гу писні); место *на студню на воду* Тон похасновал поетичнейшу синтагму *на студзену воду*, яка баржей пасирала гу младей дзивки. У Биндасовим-Костелниковим стиху *А я млада и желена, шерцо у мне гине* атрибут *желена* зме заменели з атрибутом *зармуцена*: *А я млада, зармуцена, шерцо у мне гине*; то прето же би ше атрибут *желена* не повторйовал два раз: маме го и у остатнім стиху конечней варианти писні: *а я млада и желена, и мне пару треба*. Стихи *Кажда птица ярабица пару себе гледа, // а я млада и желена, и мне пару треба!*» маю лем Жганец и Тон, а Биндас-Костелник их не маю. Стих *А я млада и желена* чули зме и з атрибутом *розкошна*: *а я млада и розкошна*, але ше найчастейше шпива стих *а я млада и желена*, та зме тот стих вжали и за конечну вариантыу.

Зашвицело слунко ясне зрана на ягоду

Зашвицело слунко ясне зрана на ягоду,
 ишла єдна млада жена на студню на воду.
 Ишла вона виплакана, шпива писню стару:
 „Нацо ми є таки живот кед я не мам пару.

Вельо у нас млади жени на чарно ше ноша,
ище вецей таки дзеци цо през оцох ходза.
Оцове им в Америци лем пенезжи троша,
лєгко ше то америцки пенезжи потроша!
А я млада, зармуцена, шерцо у мнє гинє,
а мой чловек дзеш за морйом з другу жену жиє.
*Каждая птица ярабица пару себе гледа,
а я млада и желєна, и мнє пару треба.*”

Зоз таким змистом писня *Зашвицело слунко ясне* спада до наших америцких писньох.

Стилова офарбеносц часци стихох не у согласносци зоз писню.

А МАЦ НАДУМАЛА ЖЕ МЕ БУДЗЕ ЖЕНІЦ

А мац надумала же ме будзе женіц,
кед би ме з касарні могла гоч вименіц,
*попредала два кравички, преда и когута,
же би даяк вименєла з касарні регрута.*
„Ей, кед би то власци на то приставали,
та би им касарні празни оставали.
Сцерпиш ти ше, мила мамо, док я пушку влечем,
на женідбу думац будзем, док ше аж зоблечем.
Одкаж, мамо, милей, най ме не забува,
най ме вона мирно у серденьку чува.”
*Леца роки за роками, шліди зохабяю;
воякови рок найдлугши, велі так думаю.*

(РНП 94; Тон ч. 213)

Треци и штварти стих тей писні (*попредала два кравички, преда и когута, // же би даяк вименєла з касарні регрута*) маю гумористични тон, та не пасираю гу писні як целосци: Остатні два стихи (*Леца роки за роками, шліди зохабяю // воякови рок найдлугши, велі так думаю*) чуваю вязу з писню як целосцу (*воякови рок найдлугши*), але предкладаме заш лем же би ше писня закончела зоз стихами: *Одкаж, мамо, милей, най ме не забува, // най ме вона мирно у серденьку чува.*

А мац надумала же ме будзе женіц

А мац надумала же ме будзе женіц,
кед би ме з касарні могла гоч вименіц.
„Ей, кед би то власци на то приставали,
та би им касарні празни оставали.
Сцерпиш ти ше, мила мамо, док я пушку влечем,
на женідбу думац будзем, док ше аж зоблечем.
Одкаж, мамо, милей, най ме не забува,
най ме вона мирно у серденьку чува.”

Мама и єдну писню о родзинскей вязи медзи лєгіньом и дзивку.

МОЖЕШ, МИЛИ, МОЖЕШ

- Можеш, мили, можеш коло нас не ходзиц,
модлела я ци ше, не сцел ши ме любиц.
Модлела я ци ше з єшені до яри,
а ти себе нашол дзивче з другей страни.
Дзивче з другей страни, з другей фамеліі,
а я себе нашла хлапца зоз леліі.
Хлапец зоз леліі, а я з розмаріі,
8. *були бизме пара да зме не родзини.*
9. *Але зме родзини, пара не будземе,*
10. *гоч єдно за другим од жалю помреме.*
(*РНП 25; Записана од кулского хору*)

У тей писні младим генераційом можебуц буду незвичайни остатні три стихи писні (8–10): полюбели ше двойо хтори себе родзина. Попробуйме вихабиц осми, дзевяти и дзешати стих, а седми стих (*Хлапец зоз леліі, а я з розмаріі*) повторме два раз, та писня будзе глашиц:

Можеш, мили, можеш

Можеш, мили, можеш коло нас не ходзиц,
модлела я ци ше, не сцел ши ме любиц.
Модлела я ци ше з єшені до яри,
а ти себе нашол дзивче з другей страни.
Дзивче з другей страни, з другей фамеліі,

а я себе нашла хлапца зоз лелії.
*Хлапец зоз лелії, а я з розмарії,
 хлапец зоз лелії, а я з розмарії.*

Повторйоване остатнього стиха строфи не будзе завадзац слухачом, як цо при шпиваню не завадза повторйоване остатніх стихох строфох и у даєдних других писньох, напр.:

Я до войны, з войны назад, мила ше не одала.
*Дзекуєм ци, моя мила, цо ши за мну чекала,
 дзекуєм ци, моя мила, цо ши за мну чекала!*

Повторйоване другого одн. остатнього стиха строфи находзиме и у нотним запису тей истей шпиванки.

8. У дзепоедних писньох находзиме неясни места:

ЗАШВИЦЕЛО СЛУНКО ЯСНЕ ПОНАД ЛЕСИ

Зашвицело слунко ясне понад леси,
а цоже мне у тим доме ніч не цеши?
 Цешело ме, але уж не, озда ме поцеси индзей
 дагдзе.

А цо на мне моя мила одказала, як кед би ми пол
 серденька одрезала,
 пол серденька одрезала, же ме уж не люби
 одказала².

(Од Владу Ерделя у Керестуре)

У здогадованю нам тота шпиванка остала и зоз стихом: *а цоже мне в Керестуре ніч не цеши* (нажаль, не зазначели зме дзе зме ю з тим стихом пречитали або чули). Кед же старша вариянта шпиванки була зоз спомнутим стихом *а цоже мне в Керестуре ніч не цеши*, вец шицко у писні ясне: дія ше

² Надпомнуце: информатор ше не могол здогаднуц як глашели остатні стихи, та зме на концу писні додали тоти два стихи: *пол серденька одрезала, же ме уж не люби одказала*, хтори би логично шлідзели з предходного текста писні.

случує у Керестуре: дзивка на легиня одказала же го уж не любі, вон розчаровани и прето у Керестуре не находзи вецей поцешеня, але ше наздава же поцешене найдзе дагдзе индзей. Але кед старша вариянта зоз стихом *А цо же мнє у тим доме ніч не цеши*, вец з того стиха не знаме чи у писні непоцешени хлоп чи легинь, чи хлопа охабела супруга чи легиня охабела його дзивка. Але прето би легинь поведол же го у *тим доме* ніч не цеши кед дзивка ище не була член його фамелїї, т.є не була у його доме? Прето би у другим стиху синтагму у *тим доме* требало заменїц зоз синтагму в *тим валале* або у *валале*: *а цо же мнє в тим валале ніч не цеши* (або охабиц стих *а цо же мнє в Керестуре ніч не цеши* – можебуц писня настала праве у Керестуре).

Зашвицело слунко ясне понад лєси

Зашвицело слунко ясне понад лєси,
 а цо же мнє в *тим валале* ніч не цеши?
 Цешело ме, але уж не, озда ме поцеші индзей
 дагдзе.
 А цо на мнє моя мила одказала, як кед би ми пол
 серденька одрезала,
 пол серденька одрезала, же ме уж не любі
 одказала.

Зазначели зме и писню у хторей так повесц кажди стих «за себе»:

ШПИВАЙ, ДЗИВЧЕ, ШПИВАЙ

1. Шпивай, дзивче, шпивай, ей, жалю не задавай,
2. чежко то самому шерцу боляцому.
3. Пошпивайме себе, ей, до нового року,
4. а по новим року, ей, кажде уж на боку.
5. Хлапци ше поженя, ей, чи ше пременя!
6. Цо мам робиц – не знам, ей, бо я милу не мам.

(*РНП 69; Тон ч. 211*)

У першим стиху дзивче шпива жалосну шпиванку и розжалює когошик (вироятно особу з другого стиха). У другим стиху недосц ясне чи дзивче розжалює другу осамену особу з боляцим шерцом, чи то саме дзивче

виражує у пісні свої боль. Треци и штварти стих змистово повязани, але неясне хто то ту шпива и хто ше розиходзи по Новим року. Пияти стих „сам за себе”, шести тиж так.

Тон у *Нашей пісні* на LXV боку под. ч. 211. о истей пісні пише: „самотни легинь ше почува непоцешени кед видзи же ше му пайташе поженя, а вон не ма милей. З легучку мелодию и зоз пар словами вон ту ошпивал свою самотносц на свой способ – дакус з иронию. ... мелодию з текстом записал Тон у Вербаше од М. Г.” Ми писньочку унесли до Зборніка (69. бок), але тримаєме же є недосц ясна и же ю не требало унесц.

9.

У вецей писньох маме початково стихи як стилски фигури, хтори не маю значеньову и змистову вязу зоз саму писню (*parallelismus membrorum*; реторични питаня), напр.: *Червена курочка, били когут, // прецо це, моя мила, не мож забуц. (Бинд-Кост 96, РНП 134); Дубина, дубина медзи дубинами, // ніхто тото не зна, цо є медзи нами. (РНП 59; Бинд-Кост 70-71)*

У пісні *Сходзи куколь зоз репчення* маме аж два таки стилски фигури, та першу (перши два стихи) лепше вихабиц, а писня най почина зоз другу, т.є. зоз стихом *Посадзел я черешенку* (тота друга ма заш лем асоциативну вязу зоз змистом пісні). Пісні дайме наслов *Посадзел я черешенку*:

СХОДЗИ КУКОЛЬ ЗОЗ РЕПЧЕНЯ

*Сходзи куколь зоз репчення по бачванскей жеми,
посадзело шварне дзивче рузмарин желени.*

*Посадзел я черешенку, пару би ей гледац,
пойдземе ми дзивче питац нашого суседа.*

*Кед ми нешка на поладне Марчу виберали,
ей мамочки горки слизи аж на жем падали.*

„Дзивко моя, премилена, хто ми робиц будзе?

Хто ми мойо стари руки одменьовац будзе?”

*Остане вам младша шестра, цо вам робиц будзе,
цо вам ваше стари руки одменьовац будзе. ”*

(Бинд-Кост 33-34)

обисца, *цудзе* ту хлопска особа хтора помага газдині у польских роботах и у обисцу (можебуц хлоп з їх фамеліі або плацени роботнік) и з хтору ше жена дакеди радзи, а дакеди ше муши з нїм и повадзиц (кед ше радза о тим цо и як треба робиц); у шестим стиху зоз присловніка *надлуго* розумиме же тей жени муж роби дагдзе у цудзини (у тим чаше вироятно у Америки, цо нам сугеруе и осми стих: *у тим ширим швецє*). Жена у тих бригох «розкаже серденьку», т.е. виприповеда своєю бриги *своёму милому*, т.е. мужови док придзе дому зоз «широго швета».

У тей писні у поглядзе форми була потребна лем една редакторска интервенция: шести стих требало за еден склад скрациц же би стих мал 12 склади: место *же я ше з моїм мужом надлуго розишла* требало: *же я ше зоз мужом надлуго розишла* або *я ше з моїм мужом надлуго розишла*. Ту од редагованя форми були важнейши толкованя.

Розлични толкованя хибя и при велїх других писньох у нашим Зборніку.

Julijan Ramač

ON THE OCCASION OF EDITING THE COLLECTION OF RUTHENIAN FOLK
POEMS (STUDIA RUTHENICA, 25TH ISSUE, 2020)

Summary

In this article, our intention was to point out what problems we encountered in editing the Collection of Ruthenian Folk Poems (Studia Ruthenica, 25th issue, 2020). It is primarily the problem of the integrity of the content and style of the poems; in some poems, there are superfluous lines that distract the reader from the main theme; there are a lot of unclear lines and lines that do not agree with the content of the poem; there are poems in which two different themes are told; poems in which the stylistic coloring of some verses loses the meaning of the poem; poems whose meaning becomes clear only when two or more variants of the same poem are compared; poems that express several unrelated thoughts. The goal of editing each poem was to achieve completeness and clarity of its content. We do not consider this edited Collection to be final because there are more poems in which we find the same or similar problems as we have described here.

Key words: Ruthenian folk songs, content and stylistic integrity of the song.

ЖРИДЛА

- Bindas, Đ, Kostelnik, O. (1927). Južnoslavjanskih Rusinoh narodni pisnji. Pozberali i ušoreli Đura Bindas i Osif Kostelnik. R. Kerestur – Novi Sad. (Cyrillic)
- Latjak, Đ. (1972). *Ruski narodni pisnji u zapisoch V. M. Hnatjuka*. Novi Sad: Ruske slovo. (Cyrillic)
- Žganec, V. (1946). *Pjesme jugoslavenskih Rusina*. Zagreb: Tisak nakladnog zavoda Hrvatske.
- Ramač, JU. (red.) (2022). *Ruski narodni pisnji*. Studia Ruthenica, č. 25. (Cyrillic)
- Timko, O. (1989). *Naša pisnja*. Integralne vidanje knjižkoh I–III zoz preušorenu notnu čascu i IV knjižki jak novim dodatkom. Novi Sad: Ruske slovo. (Cyrillic)
- Čordaš, J. (2008). *Ruski špivanki*. Petrovci: Sojuz Rusinoh i Ukrajincoh RH - KUD „Jakim Hardi”. (Cyrillic)
- Ivan, Lj. (1993). *48 ruski špivanki u rukopisu, zapisani od Mariji Mudri i Mariji Ljekar*. Mikloševci. (Cyrillic)
- Ljubomir, M. (1993). Ruski špivanki o roboti. *Ruski kalendar 1993*, 48–53. (Cyrillic)